

Pohjois-Karjalan maakuntaliiton lausunto Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaiheesta annettuun valitukseen (1479/2022)

Viite: Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaihe, hyväksytty maakuntavaltuustossa 13.6.2022

Asia: Itä-Suomen hallinto-oikeus on pyytänyt 8.8.2022 päivätyllä kirjeellä Pohjois-Karjalan maakuntaliittoa antamaan lausuntonsa yhteen Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaihetta koskevaan valitukseen 7.10.2022 mennessä.

Valituksen tekijä: Suomen Luonnonsuojeluliiton Pohjois-Karjalan piiri ry.

Diaarinumero: 1479/2022

Sisältö

1.	Johdanto	2
2.	Maakuntakaavan ratkaisut ja taustat	2
2.1.	Maakuntakaavaprosessista, palautteesta ja osallistamisesta	3
2.2.	Maakuntakaavan turvetuotantoa koskevat selvitykset	4
3.	Vastaus valittajan esittämiin vaatimuksiin ja niiden perusteluihin	6
3.1.	Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT)	6
3.2.	Kaavan suunnittelu- ja suojelumääräys	10
3.3.	Vaikutukset Natura 2000 -verkostoon	12
3.4.	Vaihekaavan ympäristövaikutusten arviointi	13
3.4.1.	Vaikutusarvioinnin tasosta ja taustasta	13
3.4.2.	Vaikutusten arvioinnin laajuus	15
4.	Lopuksi	17

1. Johdanto

Maakuntahallitus teki 28.10.2019 päätöksen Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaihekaavan laadinnasta (jatkossa maakuntakaava). Kaavassa käsiteltävät teemat ovat olleet turvetuotanto, arvokkaat suot sekä rakennettu kulttuuriympäristö. Maakuntakaavan tavoitevuosi on ollut 2040 ja tarkasteltavana alueena on Pohjois-Karjalan maakunta, pois lukien Heinäveden kunta (liittyi Pohjois-Karjalaan vuoden 2021 alussa), jonka maankäytön kysymyksiä tarkastellaan erikseen niin ikään vireillä olevassa Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 2. vaiheessa.

Noin kahden ja puolen vuoden kaavaprosessin jälkeen maakuntakaava oli valmiina vietäväksi maakuntavaltuuston käsittelyyn. Pohjois-Karjalan maakuntavaltuusto hyväksyi Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaiheen kokouksessaan 13.6.2022. Maakuntavaltuuston hyväksymispäätöksestä tuli yksi valitus Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Karjalan piiri ry:ltä. Seuraavassa Pohjois-Karjalan maakuntaliiton lausunto Itä-Suomen hallinto-oikeudelle valitukseen liittyen.

2. Maakuntakaavan ratkaisut ja taustat

Valituksen kohteena on ollut turvetuotanto. Turvetuotannon osalta maakuntakaavan laadinnan taustalla ovat olleet ilmastotavoitteet, joiden myötä energiaturpeen käytöstä oltiin alun perin luopumassa nopealla aikataululla, sekä luonnon monimuotoisuus ja vesiensuojelukysymykset. Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vuoksi huoltovarmuustekijät ovat nousseet Suomessa keskusteluun ja aiheuttavat aikataulumuutoksia myös energiaturpeen käytöstä luopumiselle. Turvetta voidaan kuitenkin käyttää raaka-aineena myös korkeamman jalostusasteen tuotteisiin. Pohjois-Karjalassa Ilomantsissa toimintansa käynnistänyt aktiivihiihteidas tarvitsee korkealaatuista turvetta, mikä edellyttää turpeen käyttöä myös tulevaisuudessa. Aktiivihiihtä käytetään muun muassa ympäristön- ja juomaveden- sekä ilman puhdistamisessa. Turvetta tarvitaan ja käytetään lisäksi koko ajan myös kasvu- ja kuivikealustakäytössä.

Turvetuotannon lisäksi soita on samassa maakuntakaavassa osoitettu myös luonnonsuojelualueiksi. Soidensuojelun osalta maakuntakaavassa halutaan tukea maakunnan arvokkaimpien luontokohteiden säilymistä. Soita valittaessa on selvitetty ajantasainen kuva soiden suojelutilanteesta, luonnonsuojeluohjelmien toteutumisesta ja edellisten kaavavaiheiden jälkeen toteutetuista yksityisistä luonnonsuojelualueista sekä vapaaehtoisten suojeluohjelmien osoittama soidensuojelu. Maakuntaliitolla on ollut käytettävissä Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen soidensuojelun täydennysesityksen laaja tietoa-aineisto rajauksineen, mikä on antanut hyvän pohjan maakuntakaavan soiden käsittelyyn ja suojeluvarauksien päivittämiseen. Lisäksi P-K:n ELY-keskuksessa on ollut käynnissä HELMI-ympäristöohjelman pilottihanke maakunnan vielä suojelemattomien lettojen nykytilan arvioimiseksi, mikä on edelleen vahvistanut suoalueiden ja soidensuojelun tietopohjaa. Maakuntaliitto kokosi kohdekortit kaikista esitettävistä uusista soidensuojelualueista. Maakuntakaavassa on osoitettu selvityksin 23 kpl arvokkaita soita, yhteensä 4372 hehtaaria alueita lisää luonnonsuojelualueiksi (SL) tukemaan ja edelleen vahvistamaan voimassa olevan maakuntakaavan luonnonsuojelualueverkostoa.

Turvetuotantoalueita on maakuntakaavassa käsitelty kahdella eri merkinnällä. **Turvetuotantoalue** (EO/tu) aluevarausmerkinnällä on osoitettu Pohjois-Karjalan nykyinen turvetuotanto- ja luvitustilanne, pois lukien yksi Neova Oy:n ilmoittama alue, jolla ei enää ole tuotannollisia intressejä. Tiedot perustuvat syksyn 2021 tilanteeseen eli EO/tu merkinnällä maakuntakaavassa on osoitettu turvetuotantoon kaikkiaan 13 kpl soita, yhteispinta-alaltaan 2995 hehtaaria. Sen sijaan **Turvetuotantoon soveltuvat alueet** (tu) on osoitettu osa-alueen erityisominaisuutta kuvaavalla merkinnällä, ja ne alueet on kokonaisuudessaan tutkittu uudelleen ja osoitettu kaavaan laadittujen selvitysten, neuvottelujen ja vaikutusten arvioinnin perusteella. Lopputuloksena maakuntakaavassa on osoitettu kaikkiaan 29 kpl soita (4021 ha), jotka esitetään

turvetuotantoon soveltuvan osa-aluealuerajauksen (tu) sisäpuolelle. Kaavamerkintä on alueen erityisominaisuutta kuvaava osa-aluemerkintä ja sen kokonaispinta-ala on 5 611 ha. Tuotantopotentiaalisten alueiden lisäksi tu -rajaus sisältää siis myös kivennäismaa-alueita ja turvetuotantoon soveltumattomia suoalueita kaavan esitystavan selkeyden vuoksi ja kaavan yleispiirteisyys huomioiden. Maakuntakaavan (tu) -merkinnällä aluetta ei siis varata turvetuotantoon, eikä se ole turvetuotantoon osoitettava pinta-ala, vaan sillä ainoastaan osoitetaan alue, joka sisältää selvitettyjä tuotantopotentiaalisia alueita. Maakuntaliitto kokosi turvetuotantoon soveltuvista soista kohdekortit ehdotusvaiheeseen.

Maakuntakaavassa turvetuotantoa on voimassa olevan maankäyttö- ja rakennuslain aikana käsitelty aikaisemmin Pohjois-Karjalan 2. vaihemaakuntakaavassa (vuosien 2006–2009 aikana) sekä Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040:ssä (vuosien 2015–2020 aikana). Pohjois-Karjalan 2. vaihemaakuntakaavan mukaiset turvetuotantoalueet osoitettiin lähes sellaisenaan vuonna 2020 hyväksytyssä Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040:ssä. Yksittäisiä turvetuotantoalueita tai turvetuotannon kannalta tärkeitä alueita jätettiin pois niiden muututtua peltoalueeksi tai luonnonsuojelualueeksi. Maakuntakaavassa osoitettiin turvetuotantoalueina (EO/tu) silloin kaikki tuotannossa olevat ja luvitetut 16 suokokonaisuutta, joiden yhteenlaskettu pinta-ala oli ollut noin 5889 ha. Sen lisäksi maakuntakaavassa osoitettiin turvetuotannon kannalta tärkeinä alueina (tu) 42 suota, joiden yhteenlaskettu pinta-ala on ollut noin 9 554 ha.

Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaihekaavassa turvetuotantoon osoitetut varaukset ovat siis vähentyneet pinta-alaisesti merkittävästi aikaisemmasta voimassa olevasta maakuntakaavasta. Turvetuotantoon soveltuvat alueet (tu) ovat siis vähentyneet noin 4000 hehtaarilla (9554 ha - 5611 ha = 3943 ha) ja turvetuotantoon luvitetut tai tuotannossa olevat alueet (EO/tu) ovat vähentyneet noin 2900 hehtaarilla (5889 – 2995 ha = 2894 ha). Kaikkiaan turvetuotantovaraukset (EO/tu, tu) ovat siis vähentyneet noin 44 %:lla 15443 hehtaarista 8606 hehtaariin. **Toisin sanoen Pohjois-Karjalan maakuntakaavan turvetuotantovarauksen pinta-ala on käytännössä lähes puolittunut (-44 %) käsillä olevassa 13.6.2022 hyväksytyssä maakuntakaavassa aikaisempaan maakuntakaavatilanteeseen verrattuna.** Lisäksi tulee huomioida, että hyväksytyssä maakuntakaavassa turvetuotantoon osoitettavista soista (5611 ha) yli 1500 hehtaaria on esitysteknisesti haluttu ottaa osaksi tu alueita eli ne sisältävät kivennäismaita ja tuotantoon soveltumattomia suoalueita kuten aikaisemmin kuvattu. Eli tiivistettynä, todellinen turvetuotantoon soveltuva pinta-ala on edelleen merkittävästi pienempi kuin kaavassa esitetty pinta-ala.

2.1. Maakuntakaavaprosessista, palautteesta ja osallistamisesta

Maakuntakaavaa on valmisteltu laajassa yhteistyössä eri sidosryhmien, järjestöjen ja organisaatioiden kanssa noin 2,5 vuotta kestäneessä kaavaprosessissa. Maakuntakaavaa on laadittu maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti huomioiden niin maakuntakaavan sisältövaatimukset (MRL 28 §) kuin valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT). Samalla on myös huomioitu maakuntakaavan yleispiirteisyys ja yhteensovittava rooli.

Nyt hyväksytyssä Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaihekaavassa turvetuotantoon soveltuvat alueet on osoitettu kaavaan GTK:n ja Rambollin tekemien erillisselvitysten, Natura-arvioinnin tarveharkinnan, kaavan vaikutusten arvioinnin sekä laaja-alaisen sidosryhmäyhteistyön tuloksena. Sidosryhmäyhteistyötä on kaavan valmistelun aikana tehty aktiivisesti ja monin tavoin. Maakuntakaavatyöryhmä, maakuntakaavan ohjausryhmä, SOVA ryhmä sekä soihin liittyvä erillinen turpeet ja arvokkaat suot teemaryhmä ovat kokoontuneet säännöllisin väliajoin koko kaavaprosessin ajan, ja osallistuminen niissä on ollut aktiivista. **Myös Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Karjalan piiri oli mukana sekä maakuntakaavan ohjausryhmätyöskentelyssä että turpeet ja arvokkaat suot -asiantuntijaryhmässä, mutta jättäytyivät pois omalla ilmoituksella molempien ryhmien toiminnasta luonnosvaiheessa toukokuussa 2021.** Maakuntaliitto on omalta puoleltaan halunnut pitää koko ajan ovia auki keskustelulle ja yhteistyölle myös luonnonsuojeluliiton suuntaan. Luonnonsuojeluliiton Pohjois-Karjalan piirin kanta turpeen käyttöön on ollut kuitenkin tiedossa, ja piiri julkaisi muun muassa 22.12.2020 kannanoton, jossa se vaatii turpeen käytön

lopettamista ja esitti soiden ennallistamistöistä uutta toimeentuloa maakuntaan. Näkökulma siis turpeen muuhunkin kuin polttoturpeen käyttöön on ollut luonnonsuojelupiirillä erityisen kielteinen.

Maakuntakaavasta on saatu hyvin palautetta eri vaiheissa. Maakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmavaiheesta saatiin kaikkiaan 35 lausuntoa tai mielipidettä, jotka olivat vielä yleisellä tasolla myös turvetuotantoa ajatellen. Lausunnoissa oli kuitenkin jo huomioita selvityksiin, turpeen moninaiseen käyttöön polttoturpeen sijaan sekä suoluonnon arvoihin. Kaavaluonnoksesta tuli keväällä 2021 kaikkiaan 41 lausuntoa ja mielipidettä, ja kaavapalautteen perusteella maakuntakaavasta poistettiin kymmenen kaavaluonnoksessa mukana ollutta tuotantoon soveltuvaa suota (Koivusuo, Ruosmesuo, Jormonsuo, Iljansuo, Tetrisuo, Mäkräsuu, Vehkasuo, Teerisuo, Kurkisuo ja Heinäsuu). Samoin kaavaluonnoksen palautteen perusteella jäljelle jääville tuotantoon soveltuville soille (29 kpl, 4 021 ha) laadittiin kaavaa täydentävä yleispiirteinen vesistövaikutusten arviointi, jossa yhteydessä huomioitiin luonnontilaisuusluokkaa II edustavat suot (7 kpl, 1 292 ha). Maakuntaliitto myös kokosi erilliset kohdekortit sekä soidensuojelun uusista kohteista että turvetuotantoon soveltuvista soista. Kaavamääräyksiä myös tarkennettiin selvitysten perusteella ehdotukseen. Kaavaehdotus oli loppuvuodesta 2021 lausunnoilla, ja siitä saatiin kaikkiaan 30 lausuntoa. Maakuntakaavaehdotus oli puolestaan julkisesti nähtävillä 28.3.–29.4.2022 välisen ajan ja siitä saatiin 18 lausuntoa tai mielipidettä.

2.2. Maakuntakaavan turvetuotantoa koskevat selvitykset

Turvetuotantoon soveltuvien soiden valintaperusteita ja teetettyjä selvityksiä on kuvattu kaavaselistuksessa tarkemmin. Maakuntakaavaa laatiessa on pidetty koko ajan mielessä maakuntakaavan sisältövaatimukset, valtakunnallisten alueidenkäytön tavoitteiden ohjaavuus sekä turpeen osalta myös muut valtakunnalliset linjaukset ja tavoitteet. Maakuntakaavassa esitettäviä turvetuotantoon soveltuvia alueita on tarkasteltu seuraavien kahdeksan kriteerin perusteella. Lisäksi erillisselvitykset ovat tuoneet erinomaisen ja tarvitun täydennyksen valintojen pohjalle.

Maakuntakaavassa käytetyt kriteerit turvetuotantoon soveltuvien alueiden valinnoille:

1) Suon tekninen tuotantokelpoisuus

- Suolla on tuotantokelpoista, yli 1,5 m syvyistä aluetta ≥ 50 ha ja alueen turpeen tuhkapitoisuus on mahdollisimman alhainen. Tuhkapitoisuuden raja-arvona on käytetty $\leq 2,5$ %. Ympäristöturpeiden määrä on arvioitu, mutta ympäristöturpeen puuttuminen ei rajaa suota pois turvetuotantoon soveltuvien soiden joukosta.
- Tuhkapitoisuuden osalta tulee huomioida se, että GTK:n turvekartoitusten yhteydessä tuhkapitoisuuksia on määritetty suokohtaisesti joko yhdeltä tai useammalta näytepisteeltä. Erityisesti yhden näytepisteen tapauksessa tulos on ainoastaan suuntaa antava, koska turpeen tuhkapitoisuus voi vaihdella merkittävästikin suoaltaan sisällä. Turvetuottajien hallinnassa olevilta alueilta on yleensä tehty yksityiskohtaisempia turpeen ominaisuuksien määrittämiä ja näin näiden alueiden osalta esimerkiksi tuhkapitoisuustiedot ovat yksityiskohtaisempia.

2) Suon luonnontilaisuus

- Suoalue kuuluu karttatulkinnan perusteella luonnontilaisuusluokkiin 0–2. Turvetuotantoon soveltuviksi alueiksi suositellaan ensisijaisesti luokkien 0–1 soita, seudun ojituksesta huomioiden.

3) Suojelu

- Tuotantokelpoinen alue ei ole suojelualueella tai suojeluun ehdotetulla alueella. Suojelualueen läheisyydessä sijaitsevat suot tarkasteltu tapauskohtaisesti ja rajattu tuotantokelpoista alaa suojelualueiden läheisyydessä.

4) Pohjavesialueet

- Tuotantokelpoisen alueen etäisyys pohjavesialueeseen ≥ 500 m. Tapauskohtaisesti on tarkasteltu pohjavesialueen läheisyydessä olevaa aluetta ja sijoittumista suhteessa pohjavesialueeseen.

5) Vesistöt

- Tuotantokelpoinen alue ei sijaitse vesistön välittömässä läheisyydessä. Tapauskohtaisesti tuotantokelpoista aluetta rajattu/rajattava vesistön läheisyydessä.

6) Asutus

- Tuotantokelpoisen alueen etäisyys vakituiseen ja vapaa-ajan asuinrakennukseen paikkatietoanalyysin perusteella ≥ 500 m.

7) Pintavesien ekologinen tila

- Turvetuotanto ei heikennä alapuolisen purkuvesistön ekologista tilaa. Laaditussa selvityksessä turvetuotantoon soveltuviksi arvioitujen alueiden rajallisen määrän vuoksi mahdollisia vesistövaikutuksia on tarkasteltava kuitenkin siten, että riittävä määrä turvetuotantoon osoitettavaa pinta-alaa varmistetaan. Tämä voi vaatia suon osoittamista turvetuotantoon soveltuvaksi alueeksi, vaikka suon purkuvesistön tila olisi hyvää heikompi.
- Yleispiirteisessä vesistövaikutusten arvioinnissa hyödynnettiin olemassa olevia selvityksiä sekä Pohjois-Karjalan vesienhoidon toimenpideohjelma 2022–2027 –raporttia, joka oli kaavaa laadittaessa luonnosvaiheessa.

8) Maanomistus

- Vaikka maanomistussuhteet eivät suoraan vaikuta turvetuotannon sijoittumiseen, on soveltuvuustarkastelussa huomioitu suoalueella olevien kiinteistöjen määrä sekä se, onko alue turvetuottajan hallinnassa. Mitä enemmän alueella on maanomistajia, sitä epävarmempaa ja vaikeampaa on alueen hankkiminen turvetuotantoon. Ja toisaalta, mitä vähemmän alueella on maanomistajia tai alue on turvetuottajan hallinnassa, sitä varmempaa mahdollisen turvetuotantohankkeen toteutuminen on, olettaen, että mahdolliset luonto- ja suojeluarvot sekä ympäristö- ja vesistövaikutukset eivät estä hankkeen toteutumista.

GTK:n laatimassa selvityksessä ”Turpeen käytön ja tuotannon näkymät Pohjois-Karjalassa vuoteen 2040 (24.2.2021)” arvioitiin kuinka paljon ja millä alueilla Pohjois-Karjalassa tulisi varata turvetuotantoon soveltuvia alueita vuoteen 2040 ulottuvassa maakuntakaavassa, jotta aluevaraukset vastaisivat turpeen tulevaisuuden käyttötarpeisiin, erityisesti aktiivihiihen turveraaka-aineen sekä kasvu- ja kuiviketurpeiden saatavuuden turvaamiseen realistisesti. GTK:n selvityksessä maakunnasta löydettiin kaikkiaan 39 kpl aktiivihiihen kannalta turvetuotantoon soveltuvaa suota. Näiden tuotantokelpoinen yhteispinta-ala on 5 750 ha ja kokonaisturvemäärä 147 milj. suo-m³. Jokaiselta kohteelta määritettiin tuotantokelpoisen alueen pinta-ala, arvioitiin turpeen laatua ja sen perusteella alueen tuotantoteknistä soveltuvuutta aktiivihiihen raaka-aineeksi sekä ympäristöturpeiden tuotantoon. Kaavaluonnoksessa (nähtävillä ja lausunnoilla 30.4.–31.5.2021) osoitettiin kaikki em. selvityksessä esille tulleet 39 aktiivihiihen kannalta tuotantopotentialista/tuotantokelpoista suota, joiden tuotantokelpoinen pinta-ala oli yhteensä 5 750 ha. Soiden tarkempi valinta tehtiin vasta kaavan ehdotusvaiheessa. Kaavaluonnoksesta saadun palautteen, neuvottelujen ja harkinnan perusteella valituille 29 kpl (4021 ha) turvetuotantoon soveltuvalla alueella (tu) toteutettiin syksyllä 2021 täydentäviä selvityksiä. Näistä alueista seitsemän (1 292 ha) sijoittui luonnontilaisuusluokkaan II, joten niille tehtiin vielä erillinen tarkastelu mm. luontoarvojen osalta.

Turvetuotantoon soveltuvien alueiden vesistövaikutukset arvioitiin suokohtaisesti kolmannen jakovaiheen valuma-alueen tarkkuudella. Ramboll oli ”Turvetuotannon vesistövaikutuksen ja luonnontilaisuuden arviointi – Maakuntakaavaan osoitettavien turvetuotantoon soveltuvien alueiden vesistövaikutusten sekä luonnontilaisuusluokituksen II arviointi (marraskuu 2021)” suunnitelman tekijänä. Arviointi tehtiin myös kolmannen jakovaiheen yhteisvaikutuksia koskien. Arvioinnissa otettiin huomioon turvetuotannon aiheuttama kuormitus ja mahdolliset mustaliuskevyöhykkeiden aiheuttama vesistöihin kohdistuva riskit.

Lisäksi arvioinnissa huomioitiin vastaanottavien vesistöjen herkkyys, esim. ekologinen tila ja virtaama. Luonnontilaisuuden arviointi toteutettiin seitsemän luonnontilaisuusluokaltaan II soiden sekä niiden lähiympäristön tarkasteluna siltä osin, kun ne voivat vaikuttaa turvetuotannon käyttöönottoon. Turvetuotantoon soveltuvilla suoalueilla kohteiden luontoarvojen tarkastellussa keskityttiin lähtöaineistojen perusteella alueella mahdollisesti esiintyviin uhanalaisiin ja silmälläpidettäviin, rauhoitettuihin tai muuten huomionarvoisiin lajeihin. Arvioinnissa huomioitiin lajistolliset vaikutukset myös 2,5 km säteeltä kohteesta. Erityistä huomiota kiinnitettiin hankealueilla tai niiden välittömässä läheisyydessä alle 1 km säteellä mahdollisesti sijaitseviin Natura-2000 verkostoon kuuluviin alueisiin, luonnonsuojelualueisiin, metsälain 10 § tarkoittamiin erityisen tärkeisiin elinympäristöihin ja vesilain 2. luvun 11 § mukaisiin luontotyyppeihin. Arviointi toteutettiin ilmapäivitys- ja peruskarttatarkasteluna, eikä selvitystyö sisältänyt maastokartoituksia. Lähtökohtana käytettiin GTK:n yleistä soiden luonnontilaisuuden luokitteluasteikkoa. Tarkastelu kattoi 29 suota. Turvetuotantoalueiden vesistövaikutuksia oli arvioitu aiemmin vuonna 2009 silloisen Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen toimesta. Aiempaa selvitystä on soveltuviin määrin käytetty taustatietona.

Rambollin tekemän selvityksen pohjalta alueilta ei löydetty nykytiedoilla hankekohteiden kaavoituksen osoittamien toimintojen toteuttamista suoranaisesti estäviä tekijöitä. Yhteenvedossa todetaankin, että havaittuihin luontoarvoihin taikka vesistövaikutuksiin kohdistuvat mahdolliset vaikutukset tulee arvioida tapauskohtaisesti jatkotoimenpiteiden selkiytyessä. Työssä esitetyt suositukset ovat sovellettavissa kaavatason ohjaukseen. Nykyisellään esitetyt jatkoselvitystarpeet tulee huomioida viimeistään ympäristölupavaiheessa.

Maakuntakaavaa varten laadittujen selvitystöiden perusteella maakuntakaavaan on osoitettu riittävä määrä turvetuotantoon soveltuvia alueita siten, ettei soiden suojelu vaarannu. Turvetuotantoon soveltuvat alueet sijoittuvat ojitetuille tai muuten merkittävästi muuttuneille soille. Turvetuotantoon soveltuvat suot pyrittiin valitsemaan niin, että niillä on mahdollisimman vähän vaikutuksia soiden luonto- ja suojeluarvoille, ihmistoiminnalle sekä pinta- ja pohjavesien tilaan. Voimassa olevaan maakuntakaavan nähden lisäksi turvetuotantopinta-ala on vähentynyt käsillä olevassa vaihekaavassa noin puoleen.

3. Vastaus valittajan esittämiin vaatimuksiin ja niiden perusteluihin

Valitus kohdistuu erityisesti neljään asiakokonaisuuteen, jotka ovat:

- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet
- Kaavan suunnittelu- ja suojelumääräys
- Vaikutukset Natura 2000 -verkostoon
- Vaihekaavan ympäristövaikutusten arviointi

Nämä valituksen alla olevat asiakokonaisuudet käydään läpi seuraavissa kappaleissa, ja tuodaan Pohjois-Karjalan maakuntaliiton puolelta esille taustaa, yleistä tilannekuvaa sekä perustelut kaavaratkaisuille. Maakuntaliitto näkee, että keskeiset perustelut on jo tuotu esille maakuntakaava-asiakirjoissa, mutta lausuntoon on pyritty kokoamaan keskeinen olemassa oleva keskeinen tieto turvetuotantovarausten ja muiden maakuntakaavavarausten ja niiden perusteiden ymmärtämiseksi. Maakuntaliitto korostaa, että maakunnan suunnittelua tehdään laajassa yhteistyössä kymmenien ja jopa satojen eri toimijoiden kanssa tiiviissäkin vuorovaikutuksessa sekä viranomaisiin, elinkeinoelämään, järjestöihin ja kansalaisiin.

3.1. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT)

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden oikeusvaikutuksista säädetään maankäyttö- ja rakennuslain 24 §:ssä, jonka mukaan ne koskevat alueidenkäytön suunnittelua ja valtion viranomaisten toimintaa. Lain 24 §:n 2 momentin mukaan maakunnan suunnittelussa ja muussa alueidenkäytön suunnittelussa on huolehdittava

valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta siten, että edistetään niiden toteuttamista.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden sisältö on jaoteltu viiden kokonaisuuden alle. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto on laatinut maakuntakaavaa maankäyttö- ja rakennuslain hengessä siten, että maakunnan suunnittelussa nämä valtakunnalliset alueidenkäytön tavoitteet on konkretisoitu tai täsmennetty maakunnallisiksi alueidenkäytön ratkaisuiksi ja sovitettu yhteen maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa. Maakuntakaavassa ja sen kaavaselostuksessa on peilattu ja arvioitu kaavaratkaisujen vaikutuksia. Käsillä olevassa maakuntakaavassa VAT-osuutta käsitellään sekä itsenäisesti tämän kaavan tavoitteisiin peilaten, mutta myös voimassa oleva maakuntakaava (Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040) huomioiden.

Seuraavassa on tuotu esille maakuntaliiton puolelta keskeisiä huomioita valtakunnallisten alueidenkäytön tavoitteiden huomioimiseen seuraavien neljän kokonaisuuden alla. Vastaus on rakennettu siten, että kappaleiden alussa on kuvattu valituksen keskeinen (lihavoinnilla valituksessa ollut kokonaisuus) sisältö, ja sen jälkeen on kirjattu maakuntaliiton vastine kuhunkin kohtaan.

Toimivat yhdyskunnat, kestävä liikkuminen ja tehokas liikennejärjestelmä

Valituksessa tuodaan esille seuraavaa: *”Kaavaratkaisu, jonka mukaan uusiutumaton raaka-ainetta turvetta käyttävä aktiivihiihteidas ja sen lopputuote aktiivihiihi eivät tarjoa alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamia edellytyksiä maakunnan elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiseksi tai vähähiilisten tuotantorakenteiden muodostamiselle.”*

Maakuntakaavaratkaisu tukee vahvasti edellä esitettyjä valtakunnallisten alueidenkäytön tavoitteita. Voimassa olevan maakuntakaava 2040:n aluerakennetta kuvaavat maankäyttöratkaisut nojautuvat olemassa olevaan keskusverkkoon, jossa Joensuuta valtakunnan osakesukuksena ja samalla maakuntakesukuksena halutaan kehittää yhdessä seutukeskusten kehittämisen kanssa. Alueiden elinvoiman kehittämisedellytykset vireillä olevan maakuntakaavan mukaisena tukevat mainittua aluerakenteen kokonaisuutta sekä vaadetta liikennejärjestelmän toimivuudesta. Asiaa tukee myös uusi Pohjois-Karjalan liikennejärjestelmäsuunnitelma 2030, jota hyödynnetään maakuntakaavatyössä. Ilomantsin aktiivihiihteidas ja sen vaatima laadukas turve takaavat tältä osin edellytykset elinkeino- ja yritystoiminnalle ja niiden kehittämiseksi sekä resurssitehokkaalle yhdyskuntakehitykselle maakunnassa. Vähähiilisyysvaade edellyttää uusien tuotantorakenteiden muodostamista mihin aktiivihiihi, uutena korkeamman jalostusasteen tuotteena, tarjoaa erinomaiset edellytykset. Liikennejärjestelmän toimivuudella varmistetaan kuljetusketjujen toimivuus ja aktiivihiihen, lopputuotteena, energiatehokas liikkuminen markkinoille. Aktiivihiihtehtaan toiminta nähdään erittäin tärkeänä tulevaisuuden alana Pohjois-Karjalassa ja sen toimintaedellytysten turvaaminen ja laajennustarpeet halutaan varmistaa myös maakuntakaavassa. Asia on huomioitu myös Pohjois-Karjalan strategia 2040 -asiakirjassa. Maakuntakaavassa resurssitehokkuus koskee erityisesti laadukkaan raaka-aineen riittävää saatavuutta.

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto näkee, että turvetuotantovarausten osalta kyseessä on nimenomaan edellytysten luominen maakunnan elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiseksi ja vähähiilisten tuotantorakenteiden muodostamiselle. Maakunnan tahtotila on ollut esimerkiksi aktiivihiihlaitoksen rakentumiselle Ilomantsiin erityisen vahva ja yhtenäinen. Aktiivihiihen tuotannossa uusi teknologia on korvaamassa Eurooppaan kuljetettavia muita raaka-aineita valmistuksessa ja samalla turpeen käyttö energiaturpeena vähenee kansallisten tavoitteiden mukaisesti ja osittain korvautuu entistä pidemmälle kehitetyksi laadukkaiksi lopputuotteiksi. Lopputuotteella on merkittäviä ympäristöhyötyjä samalla, kun itse tuotannon vaatima pinta-ala kohdentuu jo ojitetuille ja muuttuneille soille. Lisäksi turvetta käytetään edelleen kuivike- ja kasvaturpeena, jota ei ole syytä myöskään unohtaa. Venäjän hyökkäyssota on myös

korostanut energian huoltovarmuus näkökulmaa, jota luonnollisesti turve osaltaan merkittävästi varmistaa helposti varastoitavana tuotteena.

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö

Valituksessa tuodaan tiivistetysti esille seuraavaa: *”Kaavaratkaisu edistää ilmastohaittoja, joten se on täysin vastoin tämän ilmastomuutoksen hillintään liittyvän alueiden käyttötavoitteen vastainen”.*

Pohjois-Karjala pyrkii hiilineutraaliksi maakunnaksi vuoteen 2030 mennessä. Maakunnan kokonaisenergian käytöstä valtaosa (71 %, uusin tieto vuodelta 2020) tuotetaan tänä päivänä uusiutuvalla energialla, joka on koko Suomen tasolla saatikka kansainvälisesti vertailtuna esimerkillinen saavutus. Pohjois-Karjalan ilmastotavoitteet on kirjattu maakunnan strategioihin sekä niihin kytkeytyvään uudistettuun Pohjois-Karjalan ilmasto- ja energiaohjelmaan 2030. Ilmasto- ja energiaohjelman 2030 päätavoite ja visio on, että Pohjois-Karjala on ilmastokestävyyden edelläkävijä vuoteen 2030 mennessä. Ilmastokestävä toiminta tarkoittaa sitä, ettei kasvihuonekaasupäästöjä tuoteta enempää kuin niitä kyetään sitomaan. Sellaisen toiminnan on oltava myös ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä.

Maakuntakaavan turvetuotantoratkaisut ovat hyvin linjassa turpeen käytön vähentämisen ja ilmastovaikutusten pienentämisen kanssa, kuitenkin myös muut näkökulmat kokonaisvaltaisesti huomioiden. Maakuntakaavaa varten laadittiin myös ilmastovaikutukset osio. Maakuntakaavassa turvetuotantoon soveltuvan alueen pinta-ala on pienentynyt puoleen aikaisempaan maakuntakaavaan verrattuna ja painopiste on muussa kuin polttoturpeessa. Turve on tällä hetkellä laadultaan ylivoimainen raaka-aine aktiivihillituotannossa. Aktiivihilli on tutkimusten mukaan äärimmäisen puhdas ja absorptiokykyinen tuote, ja sillä on todettu monia myönteisiä (ilmastoonkin vaikuttavia) käyttökohteita muun muassa ilman- ja juomaveden puhdistamisessa. Pohjois-Karjalan maakuntakaavaa on laadittu samassa hengessä maakunnan ilmastotavoitteiden kanssa, ja siten väite, että maakuntakaava edistäisi ilmastohaittoja, nähdään erikoisena. Vihreä siirtymä on käynnissä, mutta vielä välivaiheessa kohti entistä puhtaampaa ja kestävämpää yhteiskuntaa tarvitaan esimerkiksi bioenergiaa energiantuotannossa ja esimerkiksi turvetta aktiivihillituotannossa.

Luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat

Valituksessa tuodaan tiivistetysti esille seuraavaa: *”Varausalueilla sijaitsevien tai niiden vaikutuksessa olevien valtion maiden alue- ekologisen verkoston (Niemis-, Tavara- ja Siko-, Muurin-, Lauta-, Paljakan-, Ruoko- ja Ketveleensuo), yhtiöiden FSC-sertifioitujen metsäalueiden laajuuden ja yllä esitettyjen yksittäisten esimerkkien (Parku-, Patriikka- ja Ruoste- ja Ketveleensuo) sekä piirin aiempien lausuntojen kohdekohtaisen tarkastelun (liitteet 4 ja 5) sekä kaavassa olevien selvitysten perusteella on selvää, että kaikilla tai lähes kaikilla varausalueilla on luonnon monimuotoisuuden ja ekologisen yhteyksien turvaamisen ja edistämisen kannalta merkittäviä alueita, jotka tulisi ottaa huomioon maakuntakaavoituksesta valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti. Yllä esitetyn perusteella piirin vaatimus maakuntakaavan palauttamisesta uudelleen valmisteluun on myös perusteltu. Uudelleen valmistelussa tulee keskittyä tämän alueidenkäyttötavoitteen mukaisesti edistämään luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden ja ekologisten yhteyksien säilymistä. Turvevarausten sijasta uudessa valmistelussa kaavaan tulee varata ojitettuja, metsätaloudellisesti epäonnistuneita soita kaavamerkinnällä ”soiden ennallistamisalue”. Piiri esitti tätä jo maakuntakaavasta antamissa lausunnoissaan. Maakuntaliitto ei hyväksynyt esitystä, vaikka merkintä olisi tukenut valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita.”*

Maakuntaliitto on valmistellut maakuntakaavaa yhdessä eri sidosryhmien kanssa. Luonnonsuojelupiirin esittämää ”soiden ennallistamisalue” merkintää ei ole nähty maankäyttö- ja rakennuslain mukaisessa Pohjois-Karjalan maakuntakaavassa mahdollisena esittää samaan aikaan kun meillä on vielä paljon luonnontilaisiakin soita, joiden suojeluarvot ovat myös suuria, ja joita ei ole myöskään suojeltu. Soiden ennallistaminen voi ja tulee tapahtumaan vapaaehtoiselta pohjalta ja maanomistajälähtöisesti, mutta Pohjois-Karjalan maakuntakaavoituksessa (omana merkintään) sille ei ole nähty olleen edellytyksiä eikä tarvetta.

Maakuntaliitto on laatinut maakuntakaavaa prosessina, jossa on tehty ja teetetty selvityksiä, pidetty neuvotteluja ja työryhmäkokouksia, kerätty palautetta viranomais- ja kansalaisilta, ja niiden pohjalta tehty muutoksia mm. turvetuotantovarauksiin. Kaikkiaan 10 turvetuotantoon soveltuvaa aluetta poistettiin kaavasta luonnoksen palautteen perusteella. Maakuntaliitto ei millään muotoa kiistä tai kumoa luonnonsuojelupiirin tutkimuksia ja löytöjä, mutta painottaa, että maakuntaliiton kaavaa varten tekemät ja teettämät selvitykset (soiden soveltuvuus, vesistövaikutukset, luontoarvot jne.) ovat mahdollistaneet varaukset. Maakuntakaavan varaus (maakunnallisen maankäytön ohjaamisen kokonaisuudessa) on silti vain yksi huomioitava tekijä ympäristönsuojelulain mukaisessa lupamenettelyssä, jossa prosessissa luvan edellytykset käydään läpi yksityiskohtaisemmin. Ekologisista yhteystarpeista käytiin maakuntakaavan 2040 aikana laajaakin keskustelua, mutta niiden osoittamiseen ei ollut aikaisemmassa maakuntakaavaprosessissa valmiuksia. Yhtenäisiä luontoalueita, ekologisista yhteystarpeista ja viheryhteystarpeista on käsitelty laajemmin aikaisemmassa Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040:ssa, jossa kaavassa tehtiin kattava selvitys yhtenäisistä luontoalueista maakuntakaavan tausta-aineistoksi. Voimassa olevassa maakuntakaavassa on jo kattava luontoverkosto maakunnallisine virkistysalueineen, arvokkaine luontoalueineen, viheryhteystarpeineen ja monipuolisine ja kattavine luonnonsuojelualueineen, jota verkostoa käsillä oleva Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaihe osaltaan edelleen uusien luonnonsuojelualueiden (SL) merkitsemisen kautta täydentää. Toisin sanoen Pohjois-Karjalan maakuntakaavojen kaavamerkinnot toteuttavat tavoitetta ekologisista yhteyksistä, vaikka sen nimistä kaavamerkintää ei suoraan olekaan käytetty.

Huolehditaan virkistyskäyttöön soveltuvien alueiden riittävydestä sekä vihervaluoverkoston jatkuvuudesta

Valituksessa tuodaan tiivistetysti esille seuraavaa: ”Ketveleen-, Rimpi-, Tiiskin-, Kuuksen-, Kauha- ja Suurisuon varaus-alueilta tuleva vesistökuormitus heikentäisi niiden kuivatusvesien lasku-vedistöjen arvokkaiden kalalajien elinoloja ja sen myötä vedistöjen virkistys-kalastusta ja kalatalouskunnostusten tarjoamat kalastuksen kehittämismahdollisuudet heikkenevät virkistyskäyttöön liittyvän alueidenkäyttötavoitteen vastaisesti. Tuhtaan-, Konnun-, Paljakan- ja Tavara-Sikosuon varausalueilta tuleva vesistökuormitus heikentää niiden laskuvedistöjen virkistyskäyttöä sekä kunnostustöiden tarjoamia virkistyskäytön kehittämismahdollisuuksia alueidenkäyttötavoitteiden vastaisesti. Muurinsuon turvetuotannon aiheuttaman kuormituksen seurauksena lammen umpeenkasvu kiihtyisi uudelleen ja tuotannon aiheuttaman häiriön seurauksena metsähanhien pesintä Elinlammella loppuisi ja muiltakin osin järven linnustollinen merkitys ja sitä kautta virkistyskäyttö alueella loppuisi alueidenkäyttötavoitteiden vastaisesti. Turvevarauksen melu-, pöly- ja maisemahaitat Niemissuolla heikentävät hyvin merkittävästi retkeilyreitien houkuttelevuutta virkistyskohteena ja voi olla, että Niemissuon kohdalla reitille joudutaan etsimään uusi linjaus. Myös Teponsärkällä turvetuotantoalueen melu- ja maisemahaitat heikentävät luonnon monimuotoisuuden ja maiseman kannalta arvokkaalla särkällä kulkevan reitin merkitystä virkistyskäytön kannalta. Molemmilla kohteilla retkeilyreitien virkistyskäyttömahdollisuudet heikentyisivät alueidenkäyttötavoitteen vastaisesti, Niemissuolla heikentyminen olisi hyvin merkittävää.”

Pohjois-Karjalassa on erittäin kattava ja laaja-alainen luonnonsuojelualueverkosto, kolme merkittävää kansallispuistoa, Ruunaan retkeilyalue, tuhansia kilometrejä erilaisia vaellus-, pyöräily-, hiihto- ja melontareittejä palveluvarustuksineen sekä upeat vesistöt kalastus- ja virkistysmahdollisuuksineen. Maakuntakaavan turvetuotantoon soveltuvien alueiden osalta on huomioitu vaikutukset myös maakunnan virkistys- ja viheralueverkostoon siten, että vaikutuksia ei olisi lainkaan, tai että vaikutukset olisivat vähäiset. Maakuntakaavan luonnosvaiheen palautteen perusteella joitakin alueita jätettiin pois maakuntakaavasta nimenomaan vesistövaikutuksiltaan herkkien alueiden läheisyydessä.

Luodaan edellytykset bio- ja kiertotaloudelle sekä edistetään luonnonvarojen kestävä hyödyntämistä

Valituksessa tuodaan tiivistetysti esille seuraavaa: *”Uusiutumattoman turpeen laajamittaista käyttöä (turvevaraukset 5611 ha) edistävä vaihekaava on vastoin alueidenkäyttötavoitetta luonnonvarojen kestävä käytön edistämiseksi. Turpeen käyttö vie myös edellytyksiä bio- ja kiertotalouden kehittämiseltä. Piirin vaatimus kaavan palauttamisesta uudelleen valmisteluun on perusteltua myös tämän alueiden käyttötavoitteen perusteella. Kaavan uudelleen valmistelussa tulee tavoitteen mukaisesti keskittyä luonnonvarojen kestävään käyttöön sekä bio- ja kiertotalouden edistämiseen. Silloin vaihekaavaratkaisut tukisivat oikeasti vahvistetun maakuntakaavan mukaisia bio- ja kiertotalouden ratkaisuja.”*

Maakuntaliitto katsoo, että kyse ei ole turpeen laajamittaisesta käytöstä Pohjois-Karjalassa millään mittarilla mitattuna. Päin vastoin, Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaihekaavassa turvetuotantoon osoitetut varaukset ovat käytännössä lähes puolittuneet aikaisemmasta voimassa olevasta maakuntakaavasta. Turvetuotantoon soveltuvat alueet ovat siis vähentyneet noin 4000 hehtaarilla (9554 ha - 5611 ha = 3943 ha) ja turvetuotantoon luvitettut tai tuotannossa olevat alueet ovat vähentyneet noin 2900 hehtaarilla (5889 – 2995 ha = 2894 ha). Kaikkiaan turvetuotantovaraukset (EO/tu, tu) ovat siis vähentyneet noin 44 %:lla 15443 hehtaarista 8606 hehtaariin. Samoin selvitykset ja toimet on nyt kohdistettu huomioimaan erityisesti aktiivihiihen tuotantoon soveltuvan turpeen aikaisemman lähes yksinomaan polttoturpeen käytön huomioimisen sijaan. Tämä on ollut hyvin perusteltua, koska turve on tällä hetkellä laadultaan ylivoimainen raaka-aine aktiivihiihtotuotannossa, ja soveltuvaa turvetta on löytynyt nimenomaan Pohjois-Karjalan itäosista. Asiaa pohtiessa on myös huomioitava aktiivihiihi äärimmäisen puhtaana ja absorptiokykyisenä tuotteena. Sillä on monia myönteisiä käyttökohteita muun muassa ilman- ja juomaveden puhdistamisessa. Sen lisäksi koko ajan turvetta on käytetty ja käytetään erinomaisena kuivikkeena ja kasvualustana. Turpeen (lopputuotteen) käyttö on siis tullut entistä kestävämmäksi, ja muun muassa aktiivihiihi mahdollistaa välillisesti mm. puhtaampaa ilmaa ja vettä.

Uusiutumiskykyinen energiahuolto

Valituksessa tuodaan tiivistetysti esille seuraavaa: *”Yllä esitetyn mukaisesti vaihekaavan turpeennosto ja aktiivihiihtotuotanto ovat vastoin uusiutumiskykyiselle energiahuollolle asetettuja alueidenkäyttötavoitteiden mukaisia uusituvan energiantuotannon lisäämistavoitteita.”*

Turve on edelleen yksi Suomen energiahuollon raaka-aine ja huoltovarmuustekijä. Nyt tavoitteena on, että polttoturpeen käytöstä päästään lähivuosina ja -vuosikymmenenä kokonaan pois, mutta samalla turpeella tuotettu lämmön- ja mahdollinen sähköntuotanto pitää kyetä tuottamaan kestävästi jollakin muulla raaka-aineella eli lähinnä uusiutuvalla bioenergialla (puulla). Pohjois-Karjalan maakuntakaavassa on hyvin realistinen ja selkeä tavoite polttoturpeen vähentämiselle. Maakuntakaavan ratkaisut ovat erinomaisesti linjassa valtakunnallisten alueidenkäytön tavoitteiden kanssa mukaan lukien uusiutumiskykyinen energiahuolto.

Yhteenvedona valtakunnallisia alueidenkäytön tavoitteita koskevaan valitukseen Pohjois-Karjalan maakuntaliitto katsoo maakuntakaavaratkaisun toteuttavan (ko. luvussa tarkoitettuja) valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita.

3.2. Kaavan suunnittelu- ja suojelumääräys

Valituksessa tuodaan tiivistetysti esille seuraavaa: *Metsähallitukselle on suunnittelumääräyksellä annettu mahdollisuus kiertää SL- varausten osalta suojelumääräyksen mukaisia suojelualueen perustamiseen liittyviä velvoitteita. Metsähallituksen ei siten tarvitse huolehtia lainkaan maankäyttö- ja rakennuslain ja hallituksen esityksen (HE 101/1998) mukaisista suojelumääräyksistä. Pyydämme hallinto-oikeutta selvittämään, onko tässä asiassa menetelty vastoin maankäyttö- ja rakennuslakia sekä onko kaavoittaja ylittänyt toimivaltansa asettamalla maanomistajat SL-kohteiden velvoitteiden osalta eriarvoiseen asemaan.*

Maakuntakaavassa esitetyt Metsähallituksen maiden kohteet olivat mukana soidensuojelun täydennysehdotuksen (SSTE) maastoinventoinneissa, mutta niitä ei valittu valtion maiden suojeltavien arvokkaiden soiden joukkoon, josta Valtioneuvosto teki päätöksen. Metsähallitus huomautti jo maakuntakaavan luonnosvaiheessa, että suojeltaviksi esitetään nyt soita, jotka on jo päätetty jättää pois luonnonsuojelulla suojeltavien listalta. Perusteet tälle kuvataan tarkemmin soidensuojelun täydennysehdotuksen päätöksessä.

Valtioneuvosto teki valtakunnallisessa soidensuojelun täydennysehdotuksessa päätöksen, että osa valtion maihin kohdistuvasta soidensuojelusta toteutetaan alue-ekologisella suunnittelulla. Soidensuojelutyöryhmän ehdotuksessa soidensuojelun täydentämiseksi (Ympäristöministeriön raportteja 26/2015) todetaan: "Metsähallituksen omalla pysyvällä päätöksellä suojellaan työryhmän esittämistä arvokkaista suoalueista ne kohteet ..., jotka ovat hyvin sirpaleisia tai rajaukseltaan erityisen lonkeroisia. Lisäksi Metsähallituksen omalla päätöksellä suojellaan kohteita, joissa on paljon teistä etäällä sijaitsevia, taloustoiminnan piirissä jatkossakin olevia metsäsaarekkeitä ja joissa lakisääteinen suojelu vaikeuttaisi olennaisesti kulkua liiketoiminnan piiriin jääville alueille. Metsähallituksen omalla päätöksellä suojeltavien kohteiden suojelu toteutetaan joko maankäyttökohteena tai alue-ekologisena luontokohteena, ja kohteet jäävät Metsähallituksen liiketoiminnan taseeseen.Soita voidaan käyttää talvitien pohjana. Suojeltaviin kohteisiin rajautuvien tai niistä ulosrajattujen saarekkeitä kivennäismaiden toimilla ei saa heikentää soiden vesitaloutta tai luonnonarvoja. Niillä toimitaan Metsähallituksen ympäristöoppaan mukaisesti."

SSTE päätöksen jälkeen on laadittu monia maakuntakaavoja, joissa nämä Metsähallituksen liiketoiminnan hallintaan jääneet soidensuojelun täydennyskohteet on merkitty kaavaan, mutta ei niin, että niistä pitäisi perustaa lakisääteisiä suojelualueita. Esimerkiksi Länsi- ja Itä-Uudenmaan vaihemaakuntakaavoissa samalla Suojelualue-merkinnällä on kuvattu sekä luonnonsuojelulain nojalla suojellut että myös alueet, joille viranomaisen on tehnyt muun kuin luonnonsuojelulakiin perustuvan suojelun turvaavan päätöksen (Uudenmaan liitto 25.8.2020¹). Näitä muita päätöksiä, millä turvataan alueen suojelu ovat esimerkiksi Metsähallituksen alue-ekologisten kohteiden muodostaminen.

Metsähallituksen alueiden suojeluprosessi on erilainen kuin yksityismailla. ELY-keskukset eivät ole valtionmaiden suojelualueiden perustamisessa mukana, toisin kuin yksityismailla. Eduskunta tekee lopulta

¹ Uusimaa-kaavojen merkinnät ja määräykset: [Uusimaa-kaava 2050 katsoo 30 vuoden päähän - Uudenmaan liitto](#)

päätöksen suojelusta. Suojelualueen toteutus voi kestää parikymmentä vuotta. Rajat eivät näy maastossa tänä aikana, ja tämä aiheuttaa maanomistajalle käytännön ongelmia. Hyvin todennäköisesti Pohjois-Karjalan maakuntakaavan osoittama viiden vuoden määräaika luonnonsuojelualueen perustamiseksi ei toteutuisi Metsähallituksen maiden osalta.

Metsähallitus metsätalous Oy:ssä tehdään omistajapoliittisten linjausten ja tulosohjauksen mukaisesti aktiivisia luonnonhoitotöitä, joista pinta-alallisesti suurin työläji on soiden ennallistaminen. Metsähallituksen käytänteiden mukaan Pohjois-Karjalan maakuntakaavan osoittamilla uusilla SL-varauksilla toimittaisiin niin, että kaikki luonnontilaiset suot merkitään luontokohteiksi, siltä osin kuin niitä ei vielä ole merkitty, ja vesitaloudeltaan muuttuneet suot ennallistetaan ja merkitään pysyviksi luontokohteiksi. Maakuntakaavan määräys toteuttaa SSTE:n periaatteita ja ei kohtelee epätasa-arvoisesti maanomistajia vaan pikemminkin huomioi maanomistajien erot suojelun toteuttamisessa.

3.3. Vaikutukset Natura 2000 -verkostoon

Valituksessa tuodaan tiivistetysti esille seuraavaa: Yhteenvetona yllä esitystä piirin vaatimus vaihekaavan kumoamista ja palauttamista uudelleen valmisteluun on myös kaavan Natura vaikutusten arvioinnin kannalta perustelua. Uudessa valmistelussa Natura tarveharkinnassa tulee keskittyä kunkin Natura-alueen suojeluperusteena olevien Natura luontotyyppien ja alueen eliölajien vaikutusten arviointiin sekä mahdollisuuksien mukaan arvioida hankkeita myös luonnontyypeille ja eliölajeille Natura-alueiden tietolomakkeella esitettyjen suojelutavoitteiden turvaamis- ja kehittämismahdollisuuksien kannalta.

Turvetuotannon monet luontovaikutukset ovat paikallisia (esim. elävän kasvipeitteen poistaminen, lajikirjon kaventuminen) tai ulottuvat tuotantoalueen lähialueille (esim. melu, pöly ja lajiston elinpiirien pirstoutuminen). Turvetuotannon ilmasto- ja vesistövaikutukset sen sijaan leviävät laajalle. Turvetuotanto voi aiheuttaa kiintoaineen, ravinteiden, orgaanisen aineksen ja raudan huuhtoumaan lisääntymistä vesistöissä. Veden happamuus voi myös muuttua turvetuotannon seurauksena ja kuivatus voi muuttaa pohjaveden pinnankorkeutta tai valuma-alueen ominaispiirteitä, kuten virtaaman lisääntymistä. Kaavan ilmastovaikutuksia tarkastellaan erikseen ympäristövaikutusten yhteydessä, ja niillä ei suoraan katsota olevan välittömiä vaikutuksia Natura-alueisiin.

Turvetuotannolle potentiaalisia alueita ei osoiteta maakuntakaavassa luonnonsuojelualueiden tai Natura 2000 –alueiden lähelle. Kaavan osoittamia tu-alueista lähin tarkasteltava Natura-alue sijaitsee linnuntietä noin 1,5 kilometrin etäisyydellä (Rimpisuo ja FI0700028 Reposuo-Kalliolahdensuo). Valuma-alueen sisäinen vedenvirtaus huomioiden matka on todellisuudessa tuolloin 4-5 km.

Maakuntakaavan tu-rajaukset sijaitsevat kaukana Natura 2000 –verkoston kohteista, joten luontovaikutukset kulminoituvat vesistövaikutuksiin. Kaavan vesistövaikutuksia on tarkasteltu omana selvityksenään erillisessä liitteessä ². Vaikutuksia arvioidaan 3. jakovaiheen tarkkuudella. Kaikkien kaavan tu-soiden osalta tarkastellen mm. valuma-alueen ominaispiirteitä, laskennallista turvetuotannon lisäämää kuormitusta, eroosiota, kallioperän mustaliuskealueiden vaikutusta ja purkuvesistöjen fysikaaliskemiallista tilaa. Raportissa on tarkasteltu, miten turvetuotannon toteutuminen vaikuttaisi valuma-alueensa tilaan huomioiden

² Ramboll (2021): TURVETUOTANNON VESISTÖVAIKUTUKSEN JA LUONNONTILAISUUDEN ARVIOINTI
MAAKUNTAKAAVAAN OSOITETTAVIEN TURVETUOTANTOON SOVELTUVIEN ALUEIDEN VESISTÖVAIKUTUSTEN SEKÄ
LUONNONTILAISUUSLUOKAN II ARVIOINTI

luonnonsuojelu- ja Natura 2000-alueet. Natura-arvioinnin tarveharkintaa laadittaessa hyödynnettiin tätä maakuntakaavan tarkkuustasoon laadittua vesistövaikutusten tarkastelua.

Vesistötarkastelussa maakuntakaavan uusien turvetuotannolle soveltuvien alueiden aiheuttama laskennallinen kuormitus ja muut vedenlaatua heikentävät tekijät eivät heikennä merkittävästi Natura 2000 –alueille määritettyjä suojeluperusteita. Turvetuotanto heikentää veden laatua lisäten kuormitusta, mutta muutos on pieni suhteutettuna etäisyyteen ja koko valuma-alueeseen. Vaikutukset lieventyvät etäisyyden ja vesialueen hydrologisten ominaisuuksien, kuten virtaamaolosuhteiden johdosta. Mahdollisella uudella turvetuotannolla on vesistövaikutuksia, mutta ne voidaan katsoa suojeluperusteissa osoitettujen lajien ja luontotyyppien kannalta vähäisiksi.

Natura-arvioinnin tarvearvioinnissa esitetään käytännön keinoja vähentää mahdollisen turvetuotannon ympäristöhaittoja ja vaikutuksia Natura-alueisiin. Keskeistä on huomioida tuotannossa olevien tai niiksi valmisteltavien alueiden yhteisvaikutus vedenlaatuun ja muihin ympäristövaikutuksiin. Vesistövaikutuksia tarkastelevassa selvityksessä on tehty oletus, että kaikki turvetuotanto toteutuu ja potentiaaliset uudet tuotantoalueet ovat käytössä yhtä aikaa. Kuitenkin Natura-arvioinnin tarvearvioinnin lisäksi myös kaavamääräyksessä todetaan, että turvetuotannon mahdollisuudet on selvitettävä tapauskohtaisesti ja tuotantoa on porrastettava.

Natura-arvioinnin tarveharkinta on laadittu maakuntakaavan yleispiirteinen luonne huomioiden. Tämä tarkoittaa sitä, että Natura-alueiden suojeluperusteena olevat lajit ja luontotyypit on huomioitu potentiaalista uutta turvetuotantoa rajaavina tekijöinä. Työhön ei kuitenkaan ole kuulunut maastotöitä tai lajiston elinolosuhteiden muutoksen yksityiskohtaista tarkastelua, sillä tälle ei kaavan Natura-vaikutusten osalta ole ollut tarvetta. Turvetuotannon toteutuminen tullaan ratkaisemaan ympäristöluvassa. Sitä edeltää maakuntakaavan tasoa huomattavasti yksityiskohtaisempi ja monipuolisempi tarkastelu laji- ja luontotyyppien tasolla.

Yleisenä johtopäätöksenä on, että kaavan tu-merkinnät eivät merkittävästi heikennä Natura-alueiden turvaamia luontoarvoja. Johtopäätöstä tukevat myös laaditut ja myös tässä viitatut vedenlaatu- ja luontoselvitykset. Niistä on poimittavissa yksityiskohtia mitatusta vedenlaadusta ja arvioita vedenlaadun muutoksesta. Vedenlaatua ei ole käsitelty Natura-tarvearvioinnissa tarkemmin, sillä vedenlaadun muutoksilla ei kummassakaan tarkastelussa todeta olevan Natura-alueisiin merkittäviä vaikutuksia. Natura-tarvearviointi on tarkastelujen yhteenvetoa, jossa huomioidaan myös maakuntakaavan yleispiirteisyys ja maankäytön suunnitelmien jäsentymättömyys.

Pohjois-Karjalan ELY-keskus on tutustunut ja lausunut laaditusta Natura-arvioinnin tarveharkinnasta. Viranomaisen hyväksyy laaditun Natura-arvioinnin tarveharkinnan ja ei myöskään edellytä Natura-arviointia yhdenkään tu-kohteen osalta. Koska ELY-keskus Natura-alueiden hoitoa ja käyttöä valvovana viranomaisena on jo hyväksynyt laaditun Natura-tarkastelun, sen tarkkuustaso on maakuntakaavan merkitys huomioiden todettu riittäväksi osoittamaan, että maakuntakaavan tu-alueet eivät muodosta merkittävää haittaa Natura 2000 –kohteiden luontoarvoille.

3.4. Vaihekaavan ympäristövaikutusten arviointi

Maakuntakaavan vaikutustenarviointia on tehty koko kaavaprosessin ajan kiinteänä osana kaavan laadintaa. Maakuntakaavan laadinnan tueksi on lisäksi perustettu erillisiä asiantuntijaryhmiä. Maakunnallinen SOVA-ryhmä (suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arviointiryhmä) on ohjannut ja koordinoanut

maakuntakaavan vaikutusten arviointia. Ryhmän toiminnasta vastaa maakuntaliitto ja siihen kuuluu viranomaisjäseniä Itä-Suomen aluehallintovirastosta ja Pohjois-Karjalan ELY-keskuksesta sekä asiantuntijajäseniä Itä-Suomen yliopistosta. SOVA-ryhmä on toiminut vuorovaikutteisena ohjausryhmänä antaen palautetta maakuntakaavan eri vaiheiden luonnoksista ja ehdotuksista. Ryhmän asiantuntemus on ollut laaja-alaista. Tällä on haluttu osaltaan varmistaa maakuntakaavan ympäristövaikutusten monipuolinen ja objektiivinen arviointi.

3.4.1. Vaikutusarvioinnin tasosta ja taustasta

Valituksessa tuodaan tiivistetyksi esille seuraavaa: *Kokonaisuutena arvioiden kaavaselostuksen ympäristövaikutusten kuvaus on merkittävästi puutteellinen ja harhaanjohtava. Vaikutusten kuvaukseen ei ole edes siirretty kaavaa varten tehtyjen ympäristövaikutusten keskeisiä kohtia. Myös kaavan tausta-aineistosta olisi ollut tarkempaa tietoa ympäristövaikutuksista, joita olisi tullut tiivistää kaavaselostuksen tähän osioon.*

Kaavan tulee perustua maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 momentin mukaan kaavan merkittävät vaikutukset arvioimaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavan merkittäviä vaikutuksia selvitettäessä otetaan huomioon kaavan tehtävä ja tarkoitus. Maakuntakaava on yleispiirteinen alueidenkäytön suunnitelma, joka ei anna lupaa turvetuotannolle vaan ainoastaan osoittaa sille soveltuvia alueita. Aluevarausten sijaan kaavan tu-merkinnät kuvaavat soiden yhtä vaihtoehtoista maankäyttöä. Soiden tarkempi tutkiminen toteutetaan siinä vaiheessa, kun suunnitellaan turvetuotantoa. Maakuntaliiton mielestä laadittu vaikutusten arvioinnin tarkkuustaso on maakuntakaavalle riittävä. Liiton selvitykset ovat rajanneet potentiaalisten kohteiden joukosta soita, jotka olisivat hyvin todennäköisesti karsiutuneet pois tarkemmassa ympäristövaikutusten arvioinnissa. Luonnosvaiheen jälkeen poistettiin harkinnan mukaan 10 suota. Tarkempi tutkiminen jää yksityiskohtaisempaan suunnitteluun, mikäli soille haetaan tuotantolupaa. Mikäli suolle joskus haetaan ympäristölupaa, niin siihen vaiheeseen kuuluu oleellisena osana tarkemmat maastotyöt ja lajistokohtaiset selvitykset.

Maakuntakaavasta kunnallisvalituksen tehnyt taho on selvittänyt ympäristövaikutuksia maakuntakaavaan yleispiirteistä tasoa tarkemmin toteuttaen myös maastotutkimuksia. Sen johdosta liiton selvitykset koetaan puutteellisina tai nähdään tarkoitushakuisuutta ympäristövaikutusten arvioinnissa. Pohjois-Karjalan ELY-keskus on myös todennut selvitysten jättämän epävarmuuden. He toteavat kaavaehdotuksesta antamassa lausunnossaan mm., että vesienhoitolainsäädännön näkökulmasta ympäristöluvan myöntämisen edellytysten täyttymiseen liittyy useissa kohteissa suurta epävarmuutta, vaikka kaikki suosituksissa esitetyt vesiensuojelua parantavat toimet olisivat käytössä. Maakuntakaavoituksen näkökulmasta ympäristölupien epäämisiin on varauduttu lähtien oletuksesta, että keskimäärin puolet haettavista ympäristöluvista ei toteudu, kun selvityksissä havaitaan tarkempia tietoja kohteiden luonnonarvoista, luontotyyppien ja lajien uhanalaisuudesta sekä kuormituksen vaikutuksista purkuvesistöihin.

Vesienhoidon suunnittelu tähtää koko Suomessa vesistöjen hyvän ekologisen tilan saavuttamiseen. Se tarkoittaa ympäristölupavaiheessa hyvin yksityiskohtaista vaikutusten arviointia niiden kaavan tu-soiden purkuvesistöjen osalta, jotka ovat hyvää heikommassa tilassa tai hyvä tila on turvetuotannon käynnistyessä uhattuna. Maakuntakaavan vesistövaikutusten selvityksessä on kirjattu purkuvesistöittäin tämä vesiputedirektiivin tavoite ja dokumentoitu kuormituksen osalta erityisen haasteelliset vesistöalueet. Selvityksessä ei kuitenkaan ilmennyt seikkoja, joiden myötä kaavan tu-soita olisi tullut karsia pois tässä vaiheessa. Vesistövaikutusten arvioinnin raportissa esitetään suosituksia ja toimenpiteitä, joilla

turvetuotannon haitallisia vaikutuksia voidaan vähentää. Useimmissa tapauksissa esimerkiksi tuotannon porrastamisella on oleellinen merkitys vesistöalueen kokonaiskuormitukselle.

Maakuntakaavan tueksi laaditut taustaselvitykset tarjoavat lisätietoa kaavaratkaisun tueksi. Kaavan asiakirjat haluttiin pitää tiiviinä, joten yksityiskohtia esimerkiksi vesistövaikutuksista ei toistettu kaavaselostuksessa. Kaavan liiteselvityksiä voidaan käyttää taustamateriaalina, kun tarkastellaan soiden tulevaa maankäyttöä. Kaavaselostuksen ympäristövaikutusten kuvaus haluttiin myös pitää yleispiirteisenä ilman, että vaikutuksia tarkastellaan kohdetasolla, joten sinne ei tuotu asioita, joita tullaan tarkastelemaan yksityiskohtina vasta mahdollisessa ympäristölupavaiheessa.

Kaavaehdotuksen selostuksessa (s. 20) todetaan, että "kaavassa tuodaan esille ja tässä todetaan, mahdollisuus hakea ja saada ympäristölupa turvetuotannolle myös maakuntakaavan tu-merkintöjen ulkopuolisille alueille". Lauseen myötä maakuntakaava ei väistä ohjausvastuutaan vaan toteaa faktaan: maakuntakaavan merkintä ei ole tausta-aineistosta olisi ollut tarkempaa tietoa ympäristövaikutuksista, joita olisi tullut tiivistää kaavaselostuksen tähän osioon.

3.4.2. Vaikutusten arvioinnin laajuus

Valituksessa tuodaan tiivistetysti esille seuraavaa: *Kokonaisuutena arvioiden kaavaselostuksen ympäristövaikutusten kuvaus on merkittävästi puutteellinen ja harhaanjohtava. Vaikutusten kuvaukseen ei ole edes siirretty kaavaa varten tehtyjen ympäristövaikutusten keskeisiä kohtia. Myös kaavan tausta-aineistosta olisi ollut tarkempaa tietoa ympäristövaikutuksista, joita olisi tullut tiivistää kaavaselostuksen tähän osioon.*

Kaavaselostuksen vaikutusten arviointi sisältää maakuntaliiton näkemyksen mukaan maankäyttö- ja rakennusasetuksen (MRA) 1§:n mukaiset riittävät tiedot, jotta voidaan arvioida suunnitelman toteuttamisen merkittävät välittömät ja välilliset vaikutukset. Maankäytön suunnittelussa on useita tasoja, joiden mukaisesti vaikutusten arviointi tulee sovittaa: maakuntakaavan vaikutusten arviointi on yleispiirteisempi kuin asemakaavalla, vaikka arvioidaankin maankäyttö- ja rakennusasetuksen mukaisesti samoja vaikutuksia. Turvetuotannon ympäristöluvat edellyttävät yksityiskohtaista vaikutusten arviointia. Maakuntakaavan vaikutusten arvioinnilla on tuotettu yleiskuva vaikutuksista, joita ympäristölupaprosessissa tullaan tarkentamaan. Maakuntakaavan vaikutusten arviointi tarjoaa arvokasta taustatietoa ympäristölupaprosessiin, mutta ei korvaa ympäristövaikutusten yksityiskohtaisempia selvityksiä. Yksityiskohtaisempi tarkastelu on perusteltua toteuttaa vain niiden soiden osalta, joilta turpeenostoa suunnitellaan. Maakuntakaava osoittaa ainoastaan kaavaan valituilla muutamalla muuttujalla monitoroitua potentiaalisten turvetuotantoalueiden verkostoa, joista merkittävä osa ei tule koskaan toteutumaan. Valituksessa esille nostettu epäily turvetuotannon edistämisestä ja sen haitallisten ympäristövaikutusten vähättelystä kuvastaa merkittävää näkemyseroa vaikutusten arvioinnin tarkkuustasosta.

Kaavan kokonaisvaikutuksista on laadittu asioita yleistävä taulukko, jossa arvioidaan +/- ja 0 -merkinnöillä mahdollisen turvetuotannon vaikutuksia. Valituksessa ihmetellään, että uusien turvetuotantoon esitettyjen soiden vaikutukset kasvien- ja eläinlajien, luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvaroihin on arvioitu merkinnällä -/+, jolloin turvetuotannolla nähdään myös positiivinen vaikutus. Kaavoittajat ovat huomioineet negatiivisiksi vaikutuksiksi luonnolle kohdistuvat turvetuotannon väistämättömät haitat, mutta nostaneet plussan arvoiseksi turpeen aiempaa resurssiviisaamman ja pienimuotoisemman käytön korkeamman

jalostusasteen aktiivihiihen valmistukseen. Laadittavan kaavan myötä tu-alueiksi osoitettujen alueiden pinta-
alallinen kokonaisuus lähes puolittuu. Näistä kaikista tekijöistä muodostuu myös yhteisvaikutukseksi saatu
"nollavaikutus", sillä tarkastelussa on havaittu sekä positiivisia että negatiivisia ympäristövaikutuksia.

Valituksessa otetaan kantaa kaavaselostuksessa mainittuihin turvetuotannon ilmastovaikutuksiin ja
aktiivihiihen jalostukseen turpeesta. On totta, että Ilomantsin aktiivihiihtehtaan korkeaa kuumuutta
vaativassa prosessissa turpeesta tuotetaan aktiivihiihen lisäksi myös energiaa. Energia on prosessin
oheistuote, joka kaukolämpöön siirrettynä lämmittää Ilomantsin kirkonkylän talvisin. Samaan aikanaa
kuitenkin perinteiseen turpeen polttoon perustuva lämpövoimala on voitu purkaa. Maininnalla aktiivihiihen
ympäristömyönteisyydestä ei kaavaselostuksessa viitata tuotantoalueiden ympäristövaikutuksiin, jotka
säilyvät polttoturpeen noston kaltaisina, vaan sen ympäristötekniseen käyttöön esimerkiksi vesien ja ilman
puhdistamisessa. Aktiivihiihen jalostusaste on liiton näkemyksen mukaan ilman muuta korkeampi, kun sitä
verrataan turpeen perinteiseen käyttöön energia- tai ympäristöturpeena.

Valitus kyseenalaistaa sen, että turvetuotannon ympäristövaikutuksia on pyritty vähentämään suunnittelun
keinoin, sillä yksityiskohtaisia vaikutusten arviointeja tai luontoselvityksiä ei ole tehty. Maakuntaliitto toteaa,
että tässäkin näkyy näkemysero maakuntakaavan selvitysten tarkkuustasosta. Lisäksi kaavasunnittelussa on
huomioitu uusien tu-alueiden sijoittumisen perusteina jo ojitetut tai muuten luonnontilaltaan merkittävästi
muuttuneet suot. Kaavaan on otettu luonnontilaisuusluokka kahden (luonnontilaisuusluokka II) soita hyvin
harkiten mukaan, ja niidenkin soveltuvuudesta on laadittu oma, voimakkaammin muutettuja suoalueita
yksityiskohtaisempi selvityksensä².

Maakuntaliitto toteaa luvussa Turvetuotannon vesistövaikutukset pinta- ja pohjavesiin mm.
*"Vesistövaikutusten sekä luonnontilaisuusluokan II soiden osalta laadittiin edelleen tarkentavat selvitykset
syksyllä 2021. Niiden perusteella ei löytynyt kaavoituksen osoittamien toimintojen toteuttamista estäviä
tekijöitä. Havaittuihin luontoarvoihin tai vesistövaikutuksiin kohdistuvat mahdolliset vaikutukset tulee,
selvitysten mukaan, arvioida tapauskohtaisesti jatkotoimenpiteiden selkiytyessä ja jatkoselvitystarpeet tulee
huomioida viimeistään ympäristölupavaiheessa."* Valittajan mukaan tämä osoittaa, että vesistövaikutusten
osalta vaikutuksia vesimuodostelmien veden laatuun ja vesiluonnon monimuotoisuuteen ei ole arvioitu
riittävästi, sillä kohteet esitetään maakuntakaavassa. Maakuntaliitto viittaa tekstillään omien selvitystensä
yleispiirteisyyteen; ne on laadittu kaavan tarkkuustaso huomioiden, joita tulevat ympäristölupa- ja
mahdolliset YVA-menettelyt täsmentävät. Maakuntakaavaan on tehty yksittäisten kohteiden
ympäristövaikutusten arviointia, joka esitetään kokonaisuutena. Soiden taloudellisen käytön edellytykset
ratkaistaan ympäristöluvassa, jolloin selviää myös, mitä osaa maakuntakaavan osoittamista
turvetuotantopotentialisista soista tarkastellaan ja millä rajauksella. Lisäksi on hyvä huomioida, että
maakuntakaavan osoittamat tu-merkinnät eivät joka tapauksessa tule toteutumaan kokonaisuutena.

Valituksessa kyseenalaistetaan, että kaava osoittaa eräitä tu-alueita, vaikka Ramboll Oy:n taustaselvityksessä
todetaan osan purkuvesistöistä olevan hyvää heikommassa ekologisessa tilassa. On totta, että lisäkuormitus
vaikeuttaisi näiden vesimuodostumien hyvän ekologisen tilan saavuttamista tai voisi myös jollain kohteilla
alentaa nykyistä ekologista tilaluokkaa. Tarkempi kuormituksen määrittely edellyttäisi kuitenkin
yksityiskohtaisempia tietoja turvetuotantoalueen sijoittumisesta tarkasteltavalla valuma-alueella sekä
valuma-alueen kokonaiskuvan tarkastelua. Tämä tarkastelu on tehtävissä vasta sitten, kun
turvetuotantoalueen rajaus, kuivatus- ja vesistöjärjestelyt sekä alueen muu kuormitus, kuten käytössä olevat
turvetuotantoalueet ja turvetuotannon porrastaminen ovat tiedossa. Maakuntakaava osoittaa
turvepotentiaalia pariksi vuosikymmeneksi, joten kaikkia muuttujia on mahdoton ennakoita. Ramboll Oy:n

taustaselvitys nostaa esille monen kaavan tu-alueen osalta mainittuja riskejä, jotka tulee huomioida yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja itse tuotannon luvitusvaiheessa. Yksi huomioitavista muuttujista on myös valituksessa esille nostetut valuma-alueen kunnostustyöt.

Koitajoen valuma-alue painottuu turvetuotannolle potentiaalisena alueena suorikauden ja soiden laatupiirteiden ansiosta. Maakuntaliitto uskoo, että laajalle valuma-alueelle on yhteensovitettavissa monen muun maankäytön ohella myös jatkossakin turvetuotantoa. Monia valituksessa mainittuja tekijöitä, kuten esimerkiksi matkailu, on huomioitu kaavaratkaisussa; Luonnosvaiheen jälkeen maakuntakaavasta karsittiin pois Mäkräsuon Ilomantsin Möhkön matkailualueen läheisyydestä.

Maakuntakaavassa huomioitiin linnustovaikutuksia rajaten kansalliset FINIBA ja maakunnalliset MAALI-kohteet pois turvetuotantoon potentiaalisten alueiden tarkastelussa. Laji- ja elinpiirikohtainen tarkastelu on ajankohtaista vasta ympäristölupavaiheessa.

Valituksessa väitetään, että suojelualue- ja turvetuotantovarausten pinta-alojen tasapainoisuus ei pidä paikkaansa. Suojelualuevarausten pinta-ala on 4372 ha ja kaava esittää 5611 ha tu-alueita, joissa kuitenkin vain 4021 ha soveltuu alustavasti aktiivihiihtuotantoon. Maakuntaliiton mielestä luonnonsuojeluun sopivia alueita on pinta-alan osalta enemmän kuin turvealaa, joka soveltuu aktiivihiihtuotantoon. Kaavan esitystavan selkeyden kannalta oli järkevää rajata tu-alueeseen mukaan myös kivennäismaasaarekkeitä ja muita turvetuotantoon soveltumattomia alueita, jolloin kokonaispinta-ala kasvoi.

Maakuntaliitto valitsi SL-merkinnällä osoitettavat suot yhteistyössä Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen kanssa. Priorisoinnissa ei syrjitty puustoisia suotyyppisiä, mutta ne jäivät pois mm. pienen pinta-alan rajaamina: maakuntakaavaan haluttiin luonnonsuojelultaan edustava otos maakuntakaavan mittakaavassa näkyviä suurehkoja soita. Koska kivennäismaat rajattiin SL-soiden ulkopuolelle, tulee luonnonsuojelualueiden perustaminen olemaan helpompaa ja valtiolle myös edullisempaa. Suojeltavien soiden luontoarvot on arvioitu niin merkittäviksi, että niille ei tulisi myöntämään lupia ojitukseen tai turvetuotantoon. Valituksessa tämä kyseenalaistetaan Metsähallituksen mailla, jossa suojelu mahdollistetaan alue-ekologisen verkoston keinoin. Kuitenkin, kuten kohdassa 1.2.2 todetaan, Metsähallituksen mailla SL-soista perustetaan pysyviä luontokohteita, jotka ovat taloudellisen toiminnan ulkopuolella. Metsähallitus voi hyväksyä turvetuotannon alueillaan, mutta tämän maakuntakaavan osoittamia, alue-ekologisen suunnittelun keinoin suojeltavia soita ei osoiteta turvetuotantoon epäilyistä huolimatta.

4. Lopuksi

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto katsoo, että maakuntakaava täyttää maankäyttö- ja rakennuslain vaatimukset. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto katsoo, että Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Karjalan piirin valitus tulee hylätä.

~~Pohjois-Karjalan maakuntaliitto näkee maakuntakaavan turvetuotantovarausten olevan maankäyttö- ja rakennuslain mukainen ja esitetyn ratkaisun tukevan valtakunnallisia alueidenkäytöntavoitteita Pohjois-Karjalassa, ja esittää Itä-Suomen hallinto-oikeudelle Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Karjalan piirin valituksen hylkäämistä perusteettomana.~~